

Vernířovice – Rudná hora

Tělo alkalicko-živcového granitu v horninách desenské skupiny

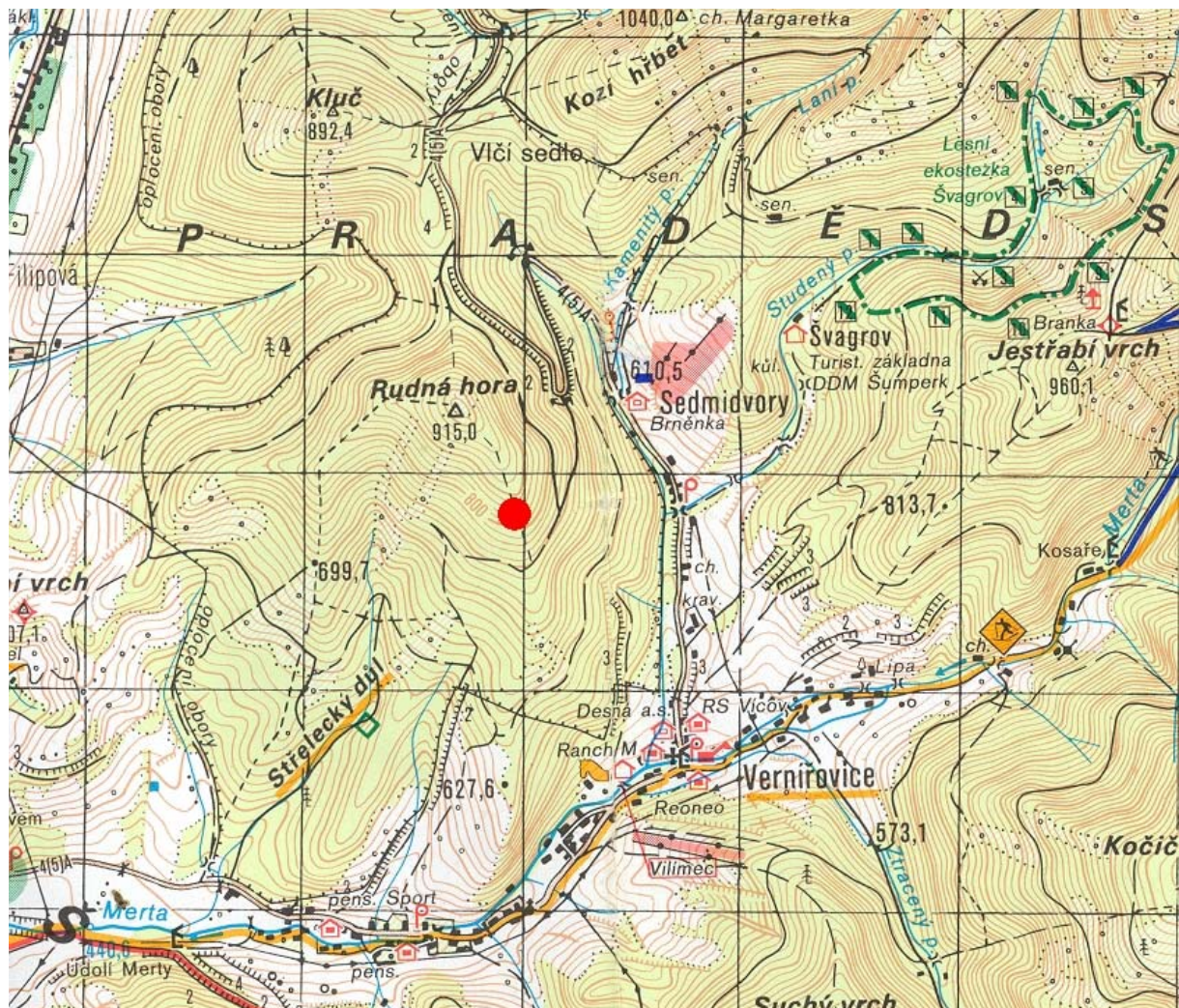
Souřadnice S42:

50° 02,515′

17° 07,238′

814 m n.m.

Klíčová slova: desenská skupina, alkalicko-živcový granit, akcesorické minerály

Výřez z turistické mapy KČT, poloha lokality vyznačena červeným bodem.

Tělo granitu Rudné hory se nachází asi 1 km ssz. od kostela ve Vernířovicích. Přístupová asfaltová cesta vede na Sedmidvory a dále do obory, kde v první prudké pravotočivé zatáčce pokračujeme po lesní cestě ještě asi 1 km. Opuštěný lom se nachází asi 600 m jjv. od vrcholu Rudné hory (915 m). Lom je silně zarostlý, ale sběr vzorků je možný.

Ze severu omezuje granitové těleso bukovický zlom a stýká se zde s migmatitizovanými desenskými rulami, ve všech ostatních směrech je v kontaktu s bazickými horninami sobotínského amfibolitového masivu. Plošné rozšíření tělesa na povrchu je odhadováno na 4 km².

Hlavní horninový typ tělesa tvoří světle růžovo-šedý granit se středně zrnitou všesměrnou stavbou. Z hlavních horninotvorných minerálů obsahuje křemen, K-živce (pravděpodobně mikroklin i ortoklas), plagioklasy, muskovit a biotit. Z akcesorických minerálů byly různými metodami identifikovány allanit, zirkon, magnetit, hematit, ilmenit, pyrit, apatit, xenotim, monazit, rutil a bastnezit. Křemen tvoří větší, xenomorfní, přibližně oválná zrna, s mírným tlakovým postižením (undulózni zhášení). Plagioklasy vykazují silnou sericitizaci, místy se ale objevují drobná čerstvá zrnka. Složení všech plagioklasů odpovídá kyselému albitu. K-živce jsou pravděpodobně zastoupeny (optické stanovení) jak mikroklinem, který tvoří nepravidelná zrna se středním stupněm kaolinizace, tak i ortoklasem s podobným stupněm přeměn. K-živce obsahují max. 6% albitové a do 0,5 % celsiánové složky (tabulka 1).

Muskovit tvoří drobné lišty mezi ostatními minerály, často ve srůstu s biotitem a je i součástí přeměnových produktů plagioklasů. Biotit je ve formě lištovitý zrn jen sporadický, většinou silně chloritizován.

Granit Rudné hory spadá podle nejpoužívanějších klasifikací do oblasti alkalicko-živcového granitu. V porovnání s dalšími magmatickými horninami v oblasti Jeseníků má granit Rudné hory vysoký obsah alkálií (K převažuje nad Na), všechny ostatní sledované prvky nijak nevybočují z běžného průměru (tabulka 2). Obsah normativního korundu byl spočten na 2,5 % (CIPW). Podle diskriminačních diagramů Pearce (1984) spadá granit do oblasti WPG – kontinentálních granitů. Křivka alkalicko-živcového granitu v multiprvkovém diagramu inkompatibilních prvků (normalizace na plášť) nejlépe odpovídá křivkám granitických hornin žulovského masivu a dobrá shoda existuje i s křivkami hornin šumperského masivu, ale jednotlivá minima a maxima mají větší rozptyl. Zvlášť výrazné jsou negativní anomálie Sr, P a Ti. Normalizovaná křivka zastoupení prvků vzácných zemin má plochý průběh s výraznou negativní Eu anomálií. Relativní nabožení LREE je nízké (Ce/Yb = 3,8) vzhledem k jiným granitickým horninám v oblasti. Průběh křivky a přítomné anomálie odpovídají svým tvarem nejlépe granitickým horninám žulovského masivu. Ve většině zmíněných ukazatelů je granit Rudné hory podobný horninám žulovského a částečně i šumperského masivu, o úplné shodě ale mluvit nelze.

Alkalicko-živcový granit Rudné hory vykazuje poměrně bohatou asociaci akcesorických minerálů. Jejich absolutní zastoupení je však velmi nízké a velikost jednotlivých minerálních zrn nepřesahuje 0,1 mm.

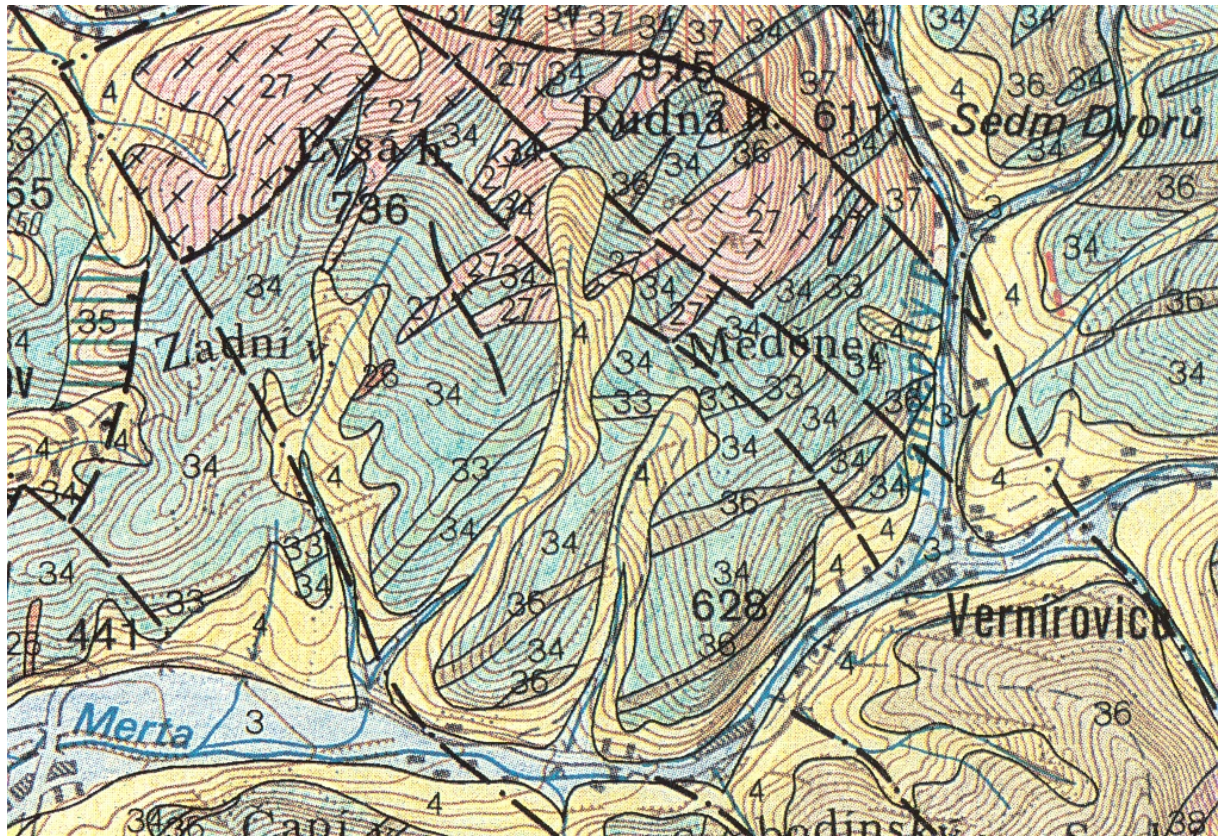
Titanit zpravidla tvoří drobná nepravidelná zrna. Nápadný je velmi vysoký obsah Al, který substituuje Ti. Z analýzy vyplývá (tabulka 3), že se jedná o substituci typu $Ti^{+4} + O^{-2} = Al^{+3} + (OH,F)^{-}$. Vysoký obsah Al v titanitu by mohl naznačovat krystalizaci granitového tělesa za nižších teplotních podmínek. Obsahy Fe jsou relativně nízké. Za zmínku stojí i hodnoty Y v analyzovaném titanitu, které dosahují téměř 3% Y_2O_3 . Ilmenit tvoří v hornině nepravidelná zrnka velikosti řádově desítek μm , dlouze sloupcovitá zrna, nebo odmišleniny v magnetitu. Ve všech případech obsahuje ilmenit téměř 30% pyrofanitové složky a do 0,5 % V_2O_5 (tabulka 4). Magnetit má formu relativně velkých zrn (do 0,2 mm) s hypautomorfním omezením a podle složení můžeme rozlišit dva typy – čistý magnetit a Ti-magnetit s obsahem až 16 % TiO_2 . Druhý typ běžně obsahuje odmišlené lamely ilmenitu. Rutil má výhradně formu drobných jehlic v biotitu, resp. chloritu. Vykazuje primitivní chemické složení s nepatrným zastoupením Nb, Fe a V. Apatit tvoří zpravidla nepravidelně omezená zrna velikosti do 50 μm , bez prokázané chemické zonality. Z EDX analýzy lze usuzovat, že se nejedná o chlorapatit. Zirkon se vyskytuje ve dvou základních typech. První typ reprezentují starší, zaoblená, oválná nebo nepravidelná zrna, druhý typ pak částečně korodovaná automorfní zrna, někdy ve srůstu s xenotimem. Složení obou typů je velmi podobné, starší typy mají nepatrně vyšší obsah Hf, oba typy mají velmi nízký podíl U. Zonalita nebyla zjištěna u žádného z typů. Xenotim se vyskytuje výhradně ve srůstu se zirkonem nebo monazitem. Vždy se jedná o nepravidelná zrna o velikosti do 30 μm . Monazit-Ce se v granitu vyskytuje v několika formách – jako inkluze v magnetitu nebo allanitu, ve srůstu s xenotimem a ve formě drobných automorfních zrn (všechny typy velikostí do 25 μm). První dva typy jsou chemickým složením velmi podobné (tabulka 5), ale třetí typ automorfního monazitu má vysoký podíl Th (až 15 % ThO_2) a je zřetelně zastoupena i složka huttonitová a brabantitová. Allanit-Ce tvoří obvykle nepravidelná zrna až 0,2 mm velká, místy zdvojitá. Ve většině případů jsou velmi nehomogenní, kdy jádro tvoří allanitem-Ce (tabulka 6) a směrem k okraji dochází k úbytku obsahu REE a okrajové partie lze označit jako REE bohatý epidot. Automorfně omezené allanitové jádro bývá v rámci zrna velmi dobře patrné. V širším okolí je možné navštívit řadu dalších lokalit: Střelecký důl, Zadní Hutisko (krupník), Smrčina (krupník) nebo Sobotín – Kožušná.

Knotek, Z. (1960): Greisenisace – nový typ přeměny žuly ve východních Sudetech.

Přírodovědný časopis Slezský, XXI, 2, 271-278.

Pearce J.A., Harris N.B.W., Tindle A.G. (1984): Trace element discrimination diagrams for the tectonic interpretation of granitic rocks. - J. Petrol. 25, 956-983.

Výřez z geologické mapy 1: 50 000, list 14-42 Rýmařov, vydal Český geologický ústav, 1996. Legenda: 27 – dvojslídny granit až metagranit, 33 – chlorit-aktinolitová břidlice, 34 – jemně až středně zrnitý amfibolit, 36 – jemně až drobně zrnitá biotitová a muskovit-biotitová rula, 37 – fylonitizovaná biotit-chlorit-muskovitová rula, 4 – deluviální sedimenty.